

Національна академія наук України
Національна академія педагогічних наук України
Інститут політичних і етнонаціональних досліджень імені І. Ф. Кураса
Інститут філософії імені Г. С. Сковороди
Інститут історії України
Інститут всесвітньої історії
Інститут соціальної та політичної психології
Харківський національний педагогічний університет імені Г. С. Сковороди
Університет Григорія Сковороди в Переяславі
Інститут обдарованої дитини
Всеукраїнська газета «Освіта і суспільство»

МАТЕРІАЛИ
*Всеукраїнської міжгалузевої
науково-практичної онлайн-конференції*
**«ПРОБЛЕМИ ЦИВІЛІЗАЦІЙНОЇ
СУБ'ЄКТНОСТІ УКРАЇНИ:
МІСІЯ НАУКИ І ОСВІТИ»**
29 вересня – 1 жовтня 2022 року

Київ
2022

6. Ткаченко О. А. (2022). Ціннісно-сміслова ідентифікація українців в умовах викликів війни. Міжгрупова взаємодія в умовах війни: ідентичності, картини світу, додання травми: матеріали круглого столу (Київ, 9 червня, 2022 р.) [Електронний ресурс] / За наук. ред. П. П. Горностая, Л. Г. Чорної; Національна академія педагогічних наук України, Інститут соціальної та політичної психології, Асоціація політичних психологів України. – Київ: Талком. С. 47-49.

Тур Оксана Миколаївна,
*доктор педагогічних наук, доцент,
професор кафедри українознавства, культури
та документознавства Національного університету
«Полтавська політехніка імені Юрія Кондратюка»,
l.oksanetur@gmail.com*

МОДЕЛЬ ФОРМУВАННЯ КОМУНІКАТИВНОЇ КОМПЕТЕНТНОСТІ МАЙБУТНІХ ФАХІВЦІВ ІЗ ДОКУМЕНТОЗНАВСТВА ТА ІНФОРМАЦІЙНОЇ ДІЯЛЬНОСТІ

У статті розкрито поняття «моделивання», «модель», визначено основні ознаки моделі та вимоги до її проєктування; представлено модель формування комунікативної компетентності майбутніх фахівців із документознавства та інформаційної діяльності та детально охарактеризовано кожен її структурний компонент (цільовий, технологічний, аналітико-результативний).

Ключові слова: модель, комунікативна компетентність, документознавство та інформаційна діяльність, методологічний підхід.

The article explains the concept of «modeling», «model», defines the main features of the model and the requirements for its design; a model of the formation of communicative competence of future specialists in document studies and information activity is presented and each of its structural components (target, technological, analytical-resultative) is characterized in detail.

Keywords: model, communicative competence, document science and information activity, methodological approach.

Показником якості освіти сучасного фахівця сфери документознавства та інформаційної діяльності нарівні з професійною компетентністю є комунікативна компетентність, відсутність або низький рівень сформованої якої утруднюватиме професійну діяльність, знижуватиме її якість, унеможливить кар'єрний ріст зазначеного фахівця.

Різноманітні питання формування комунікативної компетентності стали предметом комплексного вивчення в працях багатьох науковців, зокрема І. Богданової, О. Грішнєвої, Є. Климова, Б. Коссова, І. Кузнецова, З. Курлянд,

І. Левіної, П. Смоліков, Н. Степанова, О. Цокур, Н. Шевченко, О. Янишин та інших.

Сучасні наукові дослідження відображають важливі, але окремі сторони проблеми розвитку комунікативної компетентності. І хоча сьогодні в працях науковців представлені різні варіанти моделі формування комунікативної компетентності майбутніх фахівців документно-інформаційної галузі, однак постійний розвиток сучасної вищої освіти і потреби суспільства вимагають постійного її оновлення й удосконалення.

Мета нашої розвідки – розробити і представити модель формування комунікативної компетентності майбутніх фахівців із документознавства та інформаційної діяльності.

Моделювання є найважливішим методом дослідження реальних предметів, явищ, процесів об'єктивної дійсності. Моделювання передбачає використання процедур абстрагування й ідеалізації. Ця риса моделювання дуже суттєва в тому випадку, коли його предметом є складні системи, поведінка яких залежить від великої кількості взаємопов'язаних факторів різної природи. Моделювання застосовується в органічній єдності з іншими методами дослідження. Значимість моделі, її реалістичність доводиться, підтверджується у процесі експерименту.

Результатом процесу моделювання є модель. Модель (з лат. *modulus* – міра, зразок, норма) у методології науки – аналог (структура, знакова система) певного фрагменту природної чи соціальної дійсності, концептуально-теоретичне утворення. В «Енциклопедії освіти» за редакцією В. Кременя модель визначається як «...уявна або матеріально-реалізована система, котра відображає або відтворює об'єкт дослідження (природний чи соціальний) і здатна змінювати його так, що її вивчення дає нову інформацію стосовно цього об'єкта» [1, с.516].

Модель слугує для зберігання і розширення наукового уявлення про об'єкт з метою подальшого його перетворення, керування ним. Модель – це аналітичний чи графічний опис процесу, що розглядається (у нашому випадку – процесу формування комунікативної компетентності майбутніх фахівців із документознавства та інформаційної діяльності).

Склад моделі залежить від мети дослідження і має давати можливість прослідкувати будь-які характеристики об'єкта дослідження. Основними ознаками моделі можна назвати: структурованість на основі певних методологічних принципів; внутрішня інтерпретованість компонентів і їх зв'язків; семантична компактність, що дозволяє утримувати модель в пам'яті без опертя на зовнішні додаткові засоби фіксації; взаємозв'язки і взаємозалежності компонентів, які складають модель, узгоджені таким чином, що видалення з

моделі будь-якого з компонентів призводить до втрати цілісної інформації про модель.

Розробляючи концептуальну модель формування комунікативної компетентності майбутніх фахівців із документознавства та інформаційної діяльності, ми керувалися основними вимогами, які висувують науковці до процесу моделювання: між елементами моделі існують причинно-наслідкові зв'язки, які повинні бути встановлені дослідниками і які реагують на зміни, які виникають в одному з них, що можливо лише за наявності зворотного зв'язку; за його відсутності ефективність процесу формування комунікативної компетентності зведено до мінімуму; модель є динамічною, тобто володіє здатністю змінювати якісний стан; моделювання здійснюється тільки за наявності в моделі параметру, у випадку впливу на який можна змінити сам процес.

Під час проєктування моделі формування комунікативної компетентності майбутніх фахівців із документознавства та інформаційної діяльності нами було враховано: професійну компетентність викладача, який здійснює формування комунікативної компетентності майбутніх документознавців; наявність об'єктивних фактів – соціальне замовлення вищої професійної школи, Державний освітній стандарт вищої професійної освіти; цілісну освітню сферу вищу; рівень комунікативної компетентності студентів.

Проєктування концептуальної моделі формування комунікативної компетентності майбутніх фахівців із документознавства та інформаційної діяльності підпорядковано наступній логіці: визначення меж моделі; визначення мети й завдань, окреслення наукових підходів; вибір компонентів комунікативної компетентності; з'ясування етапів процесу формування комунікативної компетентності; визначення організаційно-педагогічних умов та ін.

Зміст і взаємодія кожного з компонентів спроєктованої нами концептуальної моделі формування комунікативної компетентності майбутніх фахівців із документознавства та інформаційної діяльності (схема 1.) визначаються вимогами до змісту вищої професійної освіти, необхідністю визначення суми комунікативних знань, умінь, здатностей, індивідуальних якостей майбутніх фахівців-документознавців.

Специфіка створеної нами моделі формування комунікативної компетентності майбутніх фахівців із документознавства та інформаційної діяльності полягає в тому, що зміни в одному з її блоків зумовлюють зміни в інших, а в кінцевому результаті – усього процесу формування комунікативної компетентності особистості. Майбутні фахівці, перш ніж отримати результат, можуть не один раз пройти коло, що містить цільовий, технологічний та аналітико-результативний компоненти і на виході перейти на більш високий рівень розвитку комунікативної компетентності.

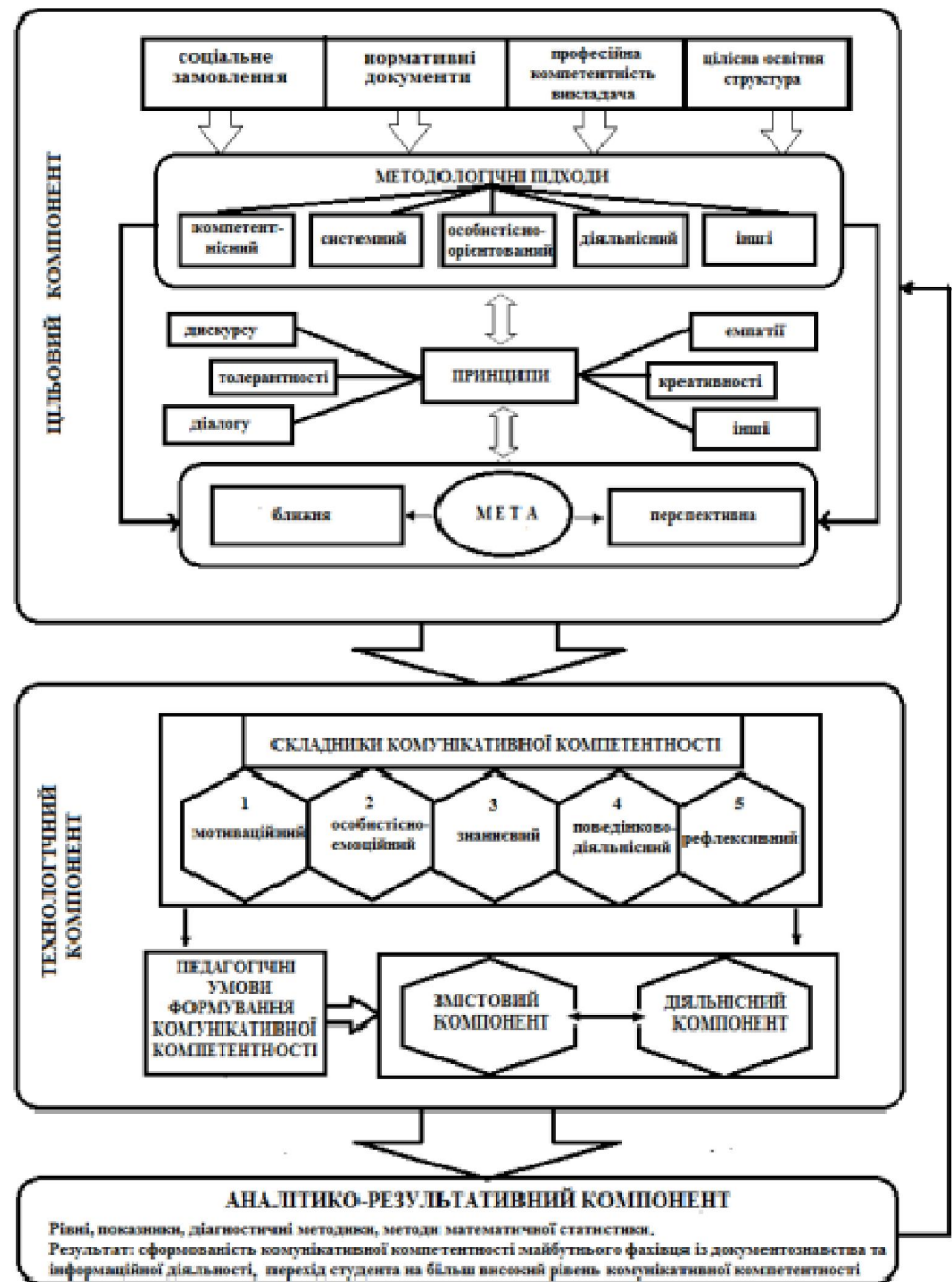

Схема 1. Модель формування комунікативної компетентності майбутніх фахівців із документознавства та інформаційної діяльності

Схарактеризуємо кожен з представлених блоків. Цільовий компонент об'єднує такі блоки, як соціальне замовлення, нормативні документи, комунікативна компетентність викладача, цілісна освітня структура, методологічні підходи, педагогічні принципи, мета. Головною інстанцією стосовно інших блоків цього компоненту вважаємо нормативно цільовий. Він визначається соціальним замовленням суспільства на випускників-документознавців, підготовлених на рівні сучасних вимог, які мають високий рівень сформованої комунікативної компетентності. Соціальне замовлення відображене в об'єктивних тенденціях розвитку суспільства і у свідомо виражених освітніх запитках громадян. Обґрунтування соціального замовлення представлено в нормативних документах, та визначає мету моделі – формування комунікативної компетентності майбутніх фахівців із документознавства та інформаційної діяльності у процесі професійної підготовки.

Державна політика регуляції суспільних відносин у сфері професійної підготовки громадян України представлено в таких нормативних документах, як Конституція України, Закон України про Національну рамку кваліфікацій, Закон України про вищу освіту, Стандарт вищої освіти України (спеціальність 029 «Інформаційна, бібліотечна та архівна справа»).

З метою адаптації України до європейського освітнього простору та збалансування інтересів ринку освітніх послуг і ринку праці КМУ у 2011 році було затверджено Закон України про Національну рамку кваліфікацій, де комунікація розглядається як «...взаємозв'язок суб'єктів з метою передавання інформації, узгодження дій, спільної діяльності» [2]. Крім того подано у формі таблиці опис кваліфікаційних рівнів, які об'єднують такі одиниці, як: знання, уміння, комунікація, автономність і відповідальність. Додаток подає аналіз вимог до розвитку комунікативних здібностей тих, хто навчається, на кожному кваліфікаційному рівні. Вимогами до кваліфікаційного рівня «бакалавр» є: донесення до фахівців інформації, ідей, проблем, рішень та власного досвіду в галузі професійної діяльності, здатність ефективно формувати комунікаційну стратегію.

Основною нормативним підґрунтям, що регулює процес підготовки майбутніх фахівців із документознавства та інформаційної діяльності є Стандарт вищої освіти України.

Важливим блоком цільового компоненту є блок методологічних підходів, який об'єднує компетентнісний, системний, особистісно-орієнтований, діяльнісний, культурологічний, аксіологічний та акмеологічний підходи. Засадичним у проектуванні моделі вважаємо компетентнісний підхід, на основі якого процес формування комунікативної компетентності спрямовано на досягнення практично-вагомих результатів у вигляді системи знань, умінь, здатностей, ставлень тощо.

Оскільки формування комунікативної компетентності ми розглядаємо як педагогічну систему яка характеризується певними ознаками, зокрема цілісністю, відкритістю, альтернативністю шляхів розвитку системи, циклічністю тощо, то наступним у ієрархії підходів було виокремлено саме системний підхід.

Виокремлення ще одного підходу – особистісно-орієнтованого – зумовлено потребою забезпечення особистісного розвитку студента (невід'ємним складником якого є рівень сформованості його комунікативної компетентності) і підтримки у нього таких процесів, як самопізнання, самоактуалізації, самореалізації тощо. Це можливо за умови застосування особистісно-орієнтованого підходу.

Набуття майбутніми фахівцями із документознавства та інформаційної діяльності комунікативної компетентності можливе лише в умовах відповідної їхньої діяльності. З огляду на цей факт, наступним у системі підходів, що становить теоретико-методологічну основу проєктованої моделі, було обрано діяльнісний підхід. Відповідно до зазначеного підходу, комунікативна компетентність студентів проявляється в мотивованій і цілеспрямованій комунікативній діяльності.

Важливе значення для формування комунікативної компетентності має також культурологічний підхід, практична реалізація якого зумовлює орієнтацію майбутніх документознавців на особистісний культурний розвиток, освоєння культурних досягнень світової цивілізації, розширення знань у сфері духовної культури людства, орієнтація на одвічні гуманні виміри людського життя тощо.

Якісне формування комунікативної компетентності майбутніх фахівців-документознавців можливе за умов використання аксіологічного підходу, який дозволяє проєктувати таку систему підготовки, у якій пріоритетним є формування ціннісно-сміислової сфери особистості.

У проєктованій моделі нами виокремлено акмеологічний підхід, за допомогою якого можливе стимулювання творчо-комунікативного потенціалу майбутніх документознавців, спрямування їх на продуктивне використання особистісних ресурсів для досягнення успіхів у комунікативній діяльності.

Методологічні підходи та принципами (*загальнопедагогічні*: відповідність змісту освіти вимогам сучасного суспільства, цілісності, активності, наочності, науковості, доступності, природовідповідності, практичної значимості, проблемності навчання, єдності наукової та навчальної діяльності, врахування вікових особливостей; *специфічні*: герменевтики, гуманізації, демократизації, педагогічної підтримки й допомоги, емпатії, креативності, дискурсу, толерантності, діалогу) зумовлені метою моделі.

Технологічний компонент передбачає наявність: складників комунікативної компетентності (мотиваційний, особистісно-емоційний, знансвий, поведінково-діяльнісний, рефлексивний), педагогічних умов, зокрема: психологічну готовність до спілкування, залучення до діалогу, орієнтацію майбутніх фахівців на толерантне ділове спілкування, врахування специфіки ситуацій міжособистісної комунікативної взаємодії, дотримання етикету, залучення до соціального співробітництва, застосування інтерактивних методів тощо. Педагогічні умови забезпечують реалізацію змістово-діяльнісного блоку.

Змістово-діяльнісний блок становить навчальні дисципліни гуманітарного циклу, циклу фундаментальної підготовки та циклу професійної та практичної підготовки. Зміст навчання дисциплін різних циклів удосконалено засобами конструювання та розв'язування комунікативних ситуаційних завдань, організацією та проведенням дидактичних ігор, навчальних нарад, зборів, виконанням комунікативних вправ тощо, з-поміж яких можна виокремити такі: «Діалог команд», «Навчальна нарада», «Відкритий мікрофон», «Коллективна презентація», «Повідомлення-дослідження», «Доповніть речення», «Інтерв'ю», «Коло», «Комунікативна ситуація», «Слухай, сприймай, виправляй», «Вибір» та інші.

Технологія реалізації комунікативних вправ, завдань, задач будується на орієнтації в ситуації спілкування, планування акту спілкування, встановлення контакту з аудиторією чи окремою особою, з'ясування мотиву поведінки суб'єкта комунікації, здійснення вербально-невербальної комунікації, прогнозування розвитку ситуації спілкування, організація зворотного емоційного та змістового зв'язку, рефлексія взаємодії. Реалізація зазначених етапів розв'язування ситуаційних завдань, задач і вправ підвищує рівень комунікативної компетентності майбутніх фахівців із документознавства та інформаційної діяльності та позитивно впливає на її подальший розвиток.

Аналітико-результативний компонент передбачає постійний моніторинг та діагностику рівня сформованості комунікативної компетентності майбутніх документознавців, визначає критерії і показники вияву комунікативної компетентності, презентує рівні сформованості досліджуваної компетентності – низький (вказує на невідповідність розвитку комунікативної компетентності вимогам професії), середній (відповідає вимогам професії, але недостатній для здійснення продуктивної комунікативної діяльності), високий (здатність майбутнього документознавця варіювати власну комунікативну діяльність для досягнення поставленої мети, ефективно розв'язувати комунікативні ситуації, що постійно виникають у професійній діяльності документознавця). Критерії діагностування рівнів сформованості комунікативної компетентності відповідають структурі комунікативної компетентності.

Моніторинг забезпечує фіксацію наявного стану сформованості комунікативної компетентності, виявлення відповідності наявного стану прогнозам, визначення стратегії подальшого розвитку комунікативної компетентності майбутнього фахівця в документознавства та інформаційної діяльності.

Результатом реалізації зазначеної моделі є сформована комунікативна компетентності майбутнього документознавця, перехід на більш високий рівень комунікативної компетентності.

Підсумовуючи наведене вище, зазначимо, що використання запропонованої трикомпонентної моделі уможливить цілеспрямоване, якісне формування комунікативної компетентності майбутніх фахівців документно-інформаційної галузі.

ЛІТЕРАТУРА

1. Енциклопедія освіти / гол. ред. В. Г. Кремень. Київ : Юрінком Інтер, 2008. 1040 с.
2. Про затвердження Національної рамки кваліфікації: Постанова Кабінету міністрів України від 23.11.2011 №1341. [Електронний ресурс]. Режим доступу : <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1341-2011-%D0%BF#Text> (Нормативні документи МОН України. Постанова).
3. Спірінсян В. Інновації в сфері підготовки фахівців з документаційного менеджменту. Актуальні проблеми сучасного документознавства: методологія та практика підготовки фахівців із документознавства й інформаційної діяльності : зб. навч.-метод. і наук.-дослід. матеріалів Всеукраїнського науково-практичного семінару. Полтава : ПолтНТУ, 2018. С.13–18.
4. Canale M. From communicative competence to communicative language pedagogy. *Language and Communication*. London, 2016. P. 2–27.
5. Piepho H.-E. Kommunikative Kompetenz als uebergeordnetes Lernziel im Englischunterricht. Dornbourg-Frichofen : Frankonius-Verlag, 2017. 197 p.

Фоломєєва Н. А.,

кандидат педагогічних наук,

доцент кафедри хорового диригування, вокалу

та методики музичного навчання,

Сумський державний педагогічний університет імені А.С.Макаренка

folomeeva.natalya.arkadievna@gmail.com

РОЗВИТОК ВОКАЛЬНОЇ КОМПЕТЕНЦІЇ ЗДОБУВАЧІВ ВИЩОЇ ОСВІТИ СПЕЦІАЛЬНОСТІ 026 «СЦЕНІЧНЕ МИСТЕЦТВО»

Стаття присвячена специфіці розвитку вокальної компетенції здобувачів вищої освіти спеціальності 026 «Сценічне мистецтво» у процесі професійної підготовки. У статті розглянуто особливості діяльності з розвитку вокальної компетенції здобувачів вищої освіти, елементи авторської робочої програми